

Monitorizarea Libertății Presei în Țările Parteneriatului Estic MOLDOVA

A patra perioadă de raportare

Ianuarie–Martie 2014

Indicele Libertății Presei, raportul și recomandările experților au fost realizate în cadrul proiectului „Monitorizarea Libertății Presei în Țările Parteneriatului Estic”, implementat de Centrul pentru Jurnalism Independent (CJI) în parteneriat cu organizația Internews-Ukraine, cu suportul financiar al Uniunii Europene.

Această publicație a fost produsă cu asistența Uniunii Europene. Responsabilitatea pentru conținutul publicației le revine în exclusivitate autorilor. Publicația nu reflectă în mod necesar opinia Uniunii Europene.

Cuprins:

- 1. Notă introductivă**
- 2. Lista experților**
- 3. Prezentare generală**
- 4. Indicele Libertății Presei**
- 5. Concluzii**
- 6. Foaia de parcurs**

1. Notă introductivă

Indicele Libertății Presei și recomandările experților prezentate în raport constituie un produs al proiectului „Monitorizarea Libertății Presei în Țările Parteneriatului Estic”, implementat cu sprijinul Uniunii Europene (UE). Proiectul cu o durată de 2 ani se axează pe evaluarea gradului de libertate a presei în țările Parteneriatului Estic (PaE) pe patru arii tematice (politica, practica, audiovizualul și internetul și noile media), în baza unor chestionare completate trimestrial de experți din toate cele 6 țări. Experții notează 55 de indicatori cu punctaje de la 0 la 30, scorul maxim total fiind de 1650 de puncte. În funcție de scorul total, fiecărei țări îi este atribuit un indice pe o scară de la 1 la 7. Proiectul are scopul de a contribui la promovarea libertății presei și a libertății de exprimare prin atragerea atenției la nivel regional și internațional asupra gradului de libertate a presei și a respectării drepturilor jurnaliștilor din toate țările PaE.

2. Lista experților

1. **Petru Macovei**, director, Asociația Presei Independente
2. **Ludmila Andronic**, președintă, Consiliul de Presă
3. **Ion Bunduchi**, expert media
4. **Nadine Gogu**, director, Centrul pentru Jurnalism Independent
5. **Olivia Pîrțac**, expert legislație media
6. **Doina Costin**, expert legislație media
7. **Lucia Bacalu**, director, *Expresul*
8. **Vladimir Soloviov**, redactor-șef, *Kommersant.md*
9. **Alina Radu**, director, *Ziarul de Gardă*
10. **Ion Terguță**, director, *Mir TV*

3. Prezentare generală

Analiza condițiilor generale de ordin politic, economic și juridic care influențează activitatea mass media se face conform capitolelor din chestionare.

Capitolul 1: Politica

Primele luni ale anului 2014 au fost marcate de apropierea a două evenimente de importanță majoră pentru Republica Moldova: semnarea Acordului de asociere cu UE, preconizată inițial pentru începutul lunii septembrie 2014, dar apoi avansată treptat spre începutul lunii iunie, și alegerile parlamentare din toamna anului 2014. Din mai multe motive, aceste două evenimente au concurat unul cu altul.

Pe de o parte, contextul geopolitic mai larg explică o atitudine mai atentă a autorităților față de respectarea valorilor democratice, cum ar fi libertatea de exprimare și libertatea de informare, mai ales în condițiile conflictului din țara vecină, Ucraina, unde libertățile jurnaliștilor și drepturile civile în general au fost primele „victime” în lupta politică. Guvernul Republicii Moldova a continuat implementarea programului de guvernare electronică, iar diverse agenții și organe ale administrației publice au publicat date deschise.

Pe de altă parte, începutul anului electoral a generat o presiune suplimentară asupra partidelor politice, atât din coaliția de guvernare, cât și din opoziție, în condițiile în care anumiți politicieni au încercat să-și fortifice pozițiile prin utilizarea pârgurilor legislative. Astfel, problema accesului limitat al presei la sesiunile plenare ale Parlamentului, cu care s-a încheiat anul trecut, a rămas deschisă și pe tot parcursul primului trimestru al anului 2014, cu numeroase dezbateri în rândul deputaților, profesioniștilor din mass-media și organizațiilor non-guvernamentale (ONG-uri), însă fără soluții deocamdată. După decizia Guvernului din iulie anul trecut de a suspenda difuzarea online a sesiunilor sale, acesta a fost al doilea pas făcut de autorități prin care s-a limitat și mai mult contactul direct al înalților demnitari cu mass-media.

De asemenea, după ce autoritatea națională de reglementare a audiovizualului (Consiliul Coordonator al Audiovizualului, CCA) a amânat selectarea candidaților pentru Consiliul de Observatori (CO) al radiodifuzorului național *Teleradio-Moldova* până în decembrie anul trecut, ea s-a implicat cu anumite ezitări în medierea problemei posturilor de televiziune excluse din ofertele operatorilor televiziunii prin cablu. Acest fapt a fost interpretat de către experți drept un semnal al lipsei de independență reală a CCA (a se vedea Capitolul 3. Audiovizualul). Interesele politice de menținere a puterii asupra organelor de reglementare în scopul de a controla domeniul audiovizual au fost confirmate de faptul că și Parlamentul a

amânat numirea candidaților la CO al *Teleradio-Moldova*. La data scrierii acestui raport, CO rămânea nefuncțional, cu doar trei membri în loc de nouă.

Un alt motiv de îngrijorare în ce privește posibile restricții ale libertății presei în scopuri electorale a apărut în contextul propagandei politice din partea presei rusești. Luând în considerare evenimentele recente din Ucraina și deciziile altor țări din spațiul post-sovietic de a interzice sau suspenda canalele de televiziune din Rusia, unii politicieni locali au chemat la protejarea spațiului informațional al Republicii Moldova, fapt care a determinat autoritățile să înceapă dezbaterile unor astfel de propuneri. Totuși, unii dintre experții noștri în legislația media consideră că asemenea apeluri pot servi drept pretext pentru potențiale abuzuri sub pretextul asigurării securității informaționale ale țării.

Faptele și tendințele menționate mai sus au contribuit la conștientizarea din partea publicului a importanței drepturilor și libertăților civile consacrate de principiul statului de drept. Astfel, libertatea și responsabilitatea presei, împreună cu participarea publicului, au devenit mai importante ca oricând în eforturile societății civile de a echilibra politicile guvernamentale, în timp ce țara a luat avânt pe calea integrării europene.

În ceea ce privește cadrul legal, nu au fost înregistrate schimbări semnificative în materie de libertate a presei comparativ cu trimestrul precedent. Prevederile constituționale și alte prevederi legale ce asigură libertatea de exprimare și libertatea presei au fost considerate suficiente, obținând 26 de puncte din 30 posibile.

Legea privind accesul la informație, adoptată în 2000, este considerată ca fiind din ce în ce mai depășită, deși la momentul adoptării corespundea normelor democratice existente la momentul respectiv. Ca și în toți ceilalți Indici ai Libertății Presei elaborați pe parcursul anului trecut, definițiile legale ale secretului de stat, secretului comercial și fiscal, precum și restricțiile aplicate la informațiile care conțin date cu caracter personal nu au fost îmbunătățite în cursul perioadei de raportare. Unele organe de stat, cum ar fi Întreprinderea de Stat Cadastru (care gestionează Registrul public al bunurilor imobile) sau Camera Înregistrării de Stat (care înregistrează persoanele juridice din Republica Moldova), și-au păstrat taxele pentru eliberarea informațiilor de interes public, deși unii experți anterior le-au considerat abuzive și lipsite de temei (a se vedea Capitolul 2. Practica). Acest lucru a dus la notarea cu 21 de puncte pentru indicatorul care estimează calitatea Legii privind accesul la informație și 15 puncte din 30 pentru indicatorul care arată gradul de justificare a domeniilor în care accesul la informații poate fi restricționat.

Defăimarea a fost decriminalizată în 2004, iar o recomandare a Plenului Curții Supreme de Justiție stabilește că instanțele judecătorești trebuie să aplice despăgubiri rezonabile în cazurile de defăimare. Cenzura oficială în Republica Moldova nu există. Cei doi indicatori legați de aceste aspecte au obținut un punctaj stabil de 28 și, respectiv, 30 de puncte – la fel ca și în Indicele precedent.

Ca și înainte, instituțiile de presă scrisă trebuie să se înregistreze ca persoane juridice dacă au editarea publicațiilor în lista activităților, în timp ce posturile de televiziune ce retransmit prin cablu trebuie să depună cereri pentru licență de retransmisiune, eliberată de CCA fără concurs. În prezent, aceste procese de acordare a licențelor și de înregistrare nu sunt folosite ca instrumente de reprimare a libertății presei.

Oficialii nu au adoptat nicio decizie ce ar dăuna libertății presei, și nici nu au făcut declarații directe în acest sens. Cu toate acestea, în discuțiile privind posibilitățile de a asigura accesul presei la ședințele în plen ale Parlamentului, unii deputați, inclusiv Președintele Parlamentului, Igor Corman, și Vicepreședinta Parlamentului, Liliana Palihovici, și-au exprimat îndoielile cu privire la necesitatea participării presei la ședințele Parlamentului. Unii jurnaliști au considerat că aceste declarații sunt inadecvate și promovează un mesaj public de intoleranță față de libertatea presei.

În plus, la începutul lunii ianuarie, după conflictul dintre câteva posturi TV și o serie de operatori de servicii prin cablu, în Parlament a fost înregistrat un proiect de lege (a se vedea Capitolul 3. Audiovizualul), care propune adoptarea unui nou Cod al Audiovizualului. Însă după soluționarea situației, inițiativa legislativă nu a fost continuată, ceea ce i-a determinat pe mulți profesioniști mass-media să concluzioneze că proiectul de lege nu reflectă o intenție reală de a reforma domeniul, fiind doar niște acțiuni motivate politic.

Cele expuse mai sus au avut drept consecință variația nesemnificativă în punctajul pentru întregul capitol – 175 de puncte, comparativ cu 173 de puncte în al treilea Indice – care explică poziția constantă în clasament, și anume 6 din 7.

Capitolul 2: Practica

- *Atacuri, amenințări, arestări*

În primul trimestru al anului 2014 nu a fost înregistrat nici un caz de arestare sau reținere a jurnaliștilor; prin urmare, indicatorul a fost notat cu punctaje maxime de 30 de puncte pentru primele patru aspecte legate de omor, răpire, arestare sau reținere a jurnaliștilor din motive legate de munca lor. Aspectele legate de agresiunea fizică și atacurile asupra jurnaliștilor, precum și cele legate de urmărire și interceptare a convorbirilor telefonice, s-au îmbunătățit și au fost apreciate cu 28 și 27 de puncte, respectiv.

Cu toate acestea, presiunea psihologică și amenințările sunt încă utilizate de către persoane publice în încercarea de a influența politicile editoriale, respectiv experții au notat acest indicator cu 12 de puncte din 30. Spre deosebire de Indicii precedenți, în această perioadă nu au avut fost semnalate citații nejustificate din partea organelor de drept, ceea ce a dus la încă un punctaj înalt, de 28 de puncte, pentru indicatorul respectiv.

Din moment ce nu au fost înregistrate cazuri de presiune severă asupra jurnaliștilor, experții au evaluat restul indicatorilor ce țin de posibila implicare a autorităților ca fiind irelevante pentru situația curentă din Republica Moldova și le-au notat cu punctaje maxime de 30 de puncte (pentru indicatorii legați de omoruri, răpiri, atacuri și hărțuire). Cu toate acestea, s-au menținut îndoielile existente cu privire la viabilitatea acestor îmbunătățiri în cazul în care se va schimba puterea. În consecință, scorul de 28 de puncte pentru ultimul indicator cu privire la reacția corespunzătoare a autorităților la cazurile de violență și amenințare la adresa jurnaliștilor nu trebuie să fie interpretat ca o îmbunătățire practică, ci doar ca una ipotetică.

- *Justiția*

Pe lângă drepturile ce garantează libertatea de exprimare menționate mai sus și consacrate în Constituție, Legea cu privire la libertatea de exprimare adoptată în 2010 și modificările recente, din 2013, la Codul penal, ce prevăd sancționarea cenzurii în mass-media publică și a ingerințelor în activitatea jurnalistică, sunt menite să ofere protecție suplimentară pentru profesioniștii mass-media în caz de urmărire penală.

În pofida numărului încă mare de dosare de defăimare inițiate împotriva jurnaliștilor și a instituțiilor mass-media, instanțele emit din ce în ce mai rar hotărâri definitive împotriva celor din urmă, ceea ce a condus la un scor de 10 puncte pentru acest indicator. Printre instituțiile împotriva cărora sunt inițiate cel mai frecvent dosare de defăimare în ultimul timp se numără săptămânalul de limbă rusă *Panorama*, săptămânalul de investigații *Ziarul de Gardă* (ZdG) și săptămânalul de limbă română *Adevărul*.

În ianuarie 2014, Curtea de Apel Bălți a respins cererea de chemare în judecată a *Moldincombank* împotriva ziarului *Adevărul*, prin care banca solicita despăgubiri în valoare de peste 11 000 de euro. Conflictul a survenit în 2012, după ce ziarul a publicat o investigație privind creditele bancare contractate de președintele Curții de Apel Chișinău, Ion Pleșca. În 2013, Judecătoria Buiucani din Chișinău de asemenea a respins cererea, însă banca a contestat această hotărâre în instanța superioară.

De asemenea, în februarie jurnalista și prezentatoarea *ProTV Chișinău* Lorena Bogza a câștigat un proces de defăimare împotriva editorialistului Mihai Conțiu, de la fostul cotidian de stat *Moldova Suverană*. Acesta a fost unul din rarele cazuri în Republica Moldova în care un jurnalist a intentat un proces de judecată împotriva altuia. Lorena Bogza a intentat procesul din cauza unui pamflet scris de Conțiu în 2012 și postat pe site-ul ziarului. Jurnalista a cerut 5 390 de euro drept despăgubiri morale de la ziar și 2 700 de euro de la autor. În urma hotărârii instanței, *Moldova Suverană* a fost obligată să publice o dezmințire pe aceeași pagină pe care a fost publicat pamfletul mai mult de un an în urmă, iar valoarea despăgubirilor s-a stabilit în mărime de 1 670 de euro pentru publicație și 270 de euro pentru Mihai Conțiu.

Percepția experților s-a îmbunătățit datorită reducerii constante a nivelului de amenzi aplicate instituțiilor mass-media și jurnaliștilor în cazurile de defăimare, rezultând în evaluarea

indicatorului respectiv la 25 de puncte, chiar dacă multe cazuri sunt inițiate de către persoane publice sau oameni de afaceri (19 puncte pentru acest indicator).

În perioada de raportare nu s-a înregistrat niciun caz de arestare, iar organele de drept s-au abținut de la presiuni asupra jurnaliștilor pentru ca aceștia să-și dezvăluie sursele de informare. Opinia generală a experților media este că sistemul judecătoresc s-a distanțat de fosta practică de abordare părtinitoare în procesele în care sunt implicate mass-media.

- *Accesul la informație*

Există probleme cu accesul la informațiile de interes public, atât din cauza transparenței insuficiente a instituțiilor și autorităților publice, pe de o parte, cât și din cauza nivelului scăzut de alfabetizare digitală a unor jurnaliști, pe de altă parte. În special, redactorul-șef al *Kommersant.md*, Vladimir Soloviov, a semnalat o reticență relativ constantă din partea funcționarilor publici și oficialilor de a răspunde solicitărilor de informații, iar experții mass-media au apreciat indicatorul respectiv cu 16 puncte (o scădere de 2 puncte față de Indicele precedent).

Uneori, autoritățile și instituțiile publice refuză să elibereze informații de interes public sub pretextul secretului comercial, fiscal sau – mai puțin frecvent – al secretului de stat. De fapt, jurnaliștii și editorii, în special cei din mass-media independentă și de investigație, au menționat mai multe cazuri când autoritățile naționale și întreprinderile de stat au refuzat să ofere informații dintr-unul dintre aceste motive. De asemenea, directorul Asociației Presei Independente (API), care gestionează site-ul *Moldovacurata.md*, a amintit despre un refuz din 2010 al companiei de stat de distribuție a presei *Poșta Moldovei* să furnizeze date cu privire la situația financiară pe motiv de secret comercial, chiar și după ce o hotărâre judecătorească a fost emisă în acest sens. Potrivit directorului API, Petru Macovei, *Poșta Moldovei* a acceptat să prezinte informațiile doar după intervenția premierului de atunci, Vlad Filat, căruia i-a fost descris cazul. Chiar dacă în perioada de raportare astfel de întâmplări nu au avut loc, expertul consideră că situația nu s-a schimbat de atunci.

De asemenea, directoarea *ZdG*, Alina Radu, a subliniat politicile disproporționate ale unor organe, cum ar fi oficiul cadastral sau Camera Înregistrării de Stat, care oferă informații gratuit în termen de trei săptămâni, iar imediat – contra plată. Astfel, aspectele practice ale accesului la informație au fost notate cu 18 puncte, înregistrând o creștere de 4 puncte.

După schimbarea puterii în 2009, jurnaliștilor străini nu li s-a mai interzis intrarea în țară și nici nu au mai fost expulzați din țară, iar indicatorul respectiv a obținut maximumul de 30 de puncte. Cu toate acestea, în februarie jurnaliștii postului TV *Pervii Pridnestrovskii* (postul oficial al pretinselor autorități transnistrene) au afirmat că nu li s-a permis să intre în UTA Gagauz Yeri pe motiv că personalul nu avea acreditare, fiind escortați înapoi la punctul de control. Jurnaliștii au declarat că se îndreptau spre Comrat pentru a mediatiza referendumul local privind politica externă din autonomie, pe care instanța l-a declarat ilegal. Incidentul,

însă, nu a fost confirmat de către poliția locală și nici de către oficialii de la Biroul pentru Reintegrare de pe lângă Guvern.

Accreditarea nu este folosită ca un instrument de presiune asupra jurnaliștilor sau de restricționare a libertății lor de acces la informație. Cu toate acestea, în 2012, autoritățile locale din UTA Gagauz Yeri au adoptat reglementări ce contravin cadrului legal național, obligând publicațiile on-line să se înregistreze în calitate de mass-media, în pofida cererilor ONG-urilor naționale și regionale de a exclude această prevedere. Astfel, experții au considerat că acest lucru poate servi autorităților locale ca un potențial instrument de limitare a accesului liber al unor jurnaliști la ședințele Adunării Populare locale.

- *Cenzura și autocenzura*

Indicatorii privind cenzura au păstrat scorurile mari din trecut (28 de puncte pentru cenzură și 30 de puncte pentru confiscare), însă autocenzura este încă un fenomen obișnuit în presa din Moldova. În consecință, majoritatea experților au acordat indicatorului respectiv câte 1 punct („există în toate instituțiile media de stat și în multe instituții private”). Indicatorul privind autocenzura a primit astfel 10 puncte, și este privit ca una din principalele probleme care afectează starea presei din Republica Moldova.

În ceea ce privește existența unor subiecte interzise, experții au observat că jurnaliștii moldoveni nu se confruntă cu o astfel de problemă în termenii tradiționali pentru alte țări post-sovietice, cum ar fi Azerbaidjanul. Indicatorul respectiv a primit 30 de puncte. Cu toate acestea, abordarea anumitelor subiecte este manipulativă și deseori jurnaliștii din instituțiile mass-media care se află în proprietatea politicianilor sau sunt afiliate lor evită să mediatizeze subiecte sensibile legate de proprietatea sau conflictele de interese ale celor din urmă. În plus, nu li se permite nici retransmiterea sau retipărirea unor astfel de materiale mediatizate de alte instituții mass-media.

- *Monopolul*

Monopolul a rămas în acest trimestru un aspect dominat de discrepanțe evidente. Așa cum a fost menționat anterior, nu există un monopol de stat asupra instituțiilor mass-media (27,5 puncte în total) și nici asupra instituțiilor tipografice (28,5 puncte în total). Există, totuși, trei chestiuni problematice importante care trebuie rezolvate: monopolul pe piața de distribuție a presei scrise, concentrarea pieței de publicitate (a se vedea mai jos, în *Condițiile economice*) și transparența proprietății mass-media.

Deși nu există monopol de stat asupra distribuției presei scrise, întreprinderea de stat *Poșta Moldovei* de facto domină piața și este în continuare singurul distribuitor major al presei scrise la nivel național. Ea este urmată îndeaproape de *Moldpresa*, companie de stat în trecut și privată în prezent. În pofida plângerilor repetate din partea numeroșilor editori de ziare, cum ar fi *Adevărul*, *ZdG* sau *Timpul*, managerii *Poșta Moldovei* continuă să stabilească politicile

companiei fără a lua în considerare nevoile instituțiilor de presă scrisă. Indicatorul respectiv a primit 12,5 puncte.

Partidele de opoziție (parlamentare și extraparlamentare) au acces la timpii de antenă, atât la radiodifuzorul public național, cât și la cei comerciali. Ținând cont de faptul că 2014 este un an electoral, situația necesită o monitorizare constantă, dar în ceea ce privește primul trimestru, indicatorul a primit 27 de puncte.

Transparența proprietății rămâne a fi una din principalele probleme ale presei din Republica Moldova, căci în perioada de raportare cadrul legal nu a suferit modificări și continuă să opereze cu termenul „fondator” în loc de „proprietar”. Astfel, aceasta obstrucționează transparența proprietarilor mass-media și a beneficiarilor finali, ca și transparența finanțării. Problema se referă în special la mass-media audiovizuale. Cu toate acestea, este de remarcat faptul că imaginea de ansamblu a pieței de televiziune este eterogenă: la nivel național structura de proprietate a posturilor de televiziune mari (cum ar fi *Publika TV* sau *Prime*) aproape invariabil implică fondatori fictivi și companii offshore, în timp ce proprietarii radiodifuzorilor locali sunt cunoscuți publicului și coincid cu beneficiarii finali. Având în vedere dimensiunea problemei care rezultă din această lacună juridică și situația de pe piață, experții au acordat acestui indicator doar 8,5 puncte, cel mai mic scor în întregul studiu.

- *Condițiile economice*

În ceea ce privește condițiile economice pentru mass-media din Republica Moldova, în perioada de raport autoritățile s-au abținut de la ingerințe directe în activitatea presei. Ca și pe parcursul anului 2013, despăgubirile stabilite de instanțele judecătorești nu au constituit o pârghie de control asupra presei, deși unii experți au rămas oarecum sceptici cu privire la viabilitatea acestei schimbări, având în vedere că instanțele obișnuiau să stabilească despăgubiri abuzive înainte de recomandarea Plenului Curții Supreme de Justiție privind mărimea rezonabilă a despăgubirilor în cazurile de defăimare.

În ceea ce privește inspecțiile de către autoritățile fiscale și alte instituții similare, informațiile din ultimul trimestru arată că la nivel local frecvența lor a crescut. La Chișinău, profesioniștii mass-media au comunicat că Inspectoratul de Stat al Muncii a început evaluarea condițiilor de muncă în unele instituții mass-media, inclusiv contractele de muncă. Controalele au dus la o serie de sancțiuni pentru instituții, dar majoritatea experților noștri nu le consideră o amenințare pentru libertatea presei, ci mai curând un motiv pentru îmbunătățirea drepturilor jurnaliștilor care lucrează în baza contractelor de drept de autor. Ambii indicatori au fost apreciați cu scoruri mari de 27 și 29 de puncte.

Deși piața de publicitate nu este controlată de către autoritățile de stat, starea ei este puternic influențată de agențiile de publicitate, care de cele mai multe ori fie aparțin politicianilor, fie sunt altminteri afiliate persoanelor cu interese politice. Cota de piață a companiei *Casa Media*, cea mai mare companie de publicitate în Republica Moldova, care,

potrivit informațiilor din presă, se află în proprietatea politicianului și omului de afaceri Vladimir Plahotniuc, reprezintă o jumătate din întreaga piață de publicitate a Moldovei. Aceasta este urmată de *Alkasar Media Service*, co-proprietarii căreia sunt Chiril Lucinschi, președintele Comisiei parlamentare pentru mass-media, și *Gazprom Media Holding*. Cu toate acestea, până în prezent nu a fost realizat nici un studiu pentru a evalua nivelul de concentrare sau gradul de distorsionare a pieței de publicitate prin legăturile politice existente. Publicitatea din partea autorităților publice centrale nu există, dar la nivel regional, autoritățile locale au tendința de a privilegia unele instituții mass-media față de altele. Ca urmare, indicatorul respectiv a obținut 22 de puncte.

În afară de publicitate, vânzări și finanțare directă de către proprietar, mass-media din Republica Moldova nu au la dispoziție alte mijloace de finanțare. Autoritățile au întrerupt programele de susținere a instituțiilor mass-media la sfârșitul anilor 1990, și de atunci, situația nu s-a schimbat. Astfel, problemele legate de favoritism și finanțare selectivă din buget sunt momentan irelevante pentru piața mass-media din Moldova.

În această perioadă nu au fost semnalate cazuri de confiscări, preluare forțată sau presiuni cu scopul de a renunța la afacerile în domeniul mass-media, astfel încât indicatorii respectivi au fost apreciați la 30 și 29 de puncte.

Scorul pentru cel de-al doilea capitol a crescut ușor față de Indicii din 2013, în parte datorită faptului că autoritățile nu mai sunt percepute ca o amenințare directă la adresa presei, iar elita politică și de afaceri a trecut la mijloace mai subtile de control a mass-media. Deși capitolul a acumulat un total de 913 de puncte, comparativ cu 874 în Indicele precedent, și un punctaj de 6 din 7 – fapt care constituie îmbunătățirea cea mai remarcabilă în întregul studiu – rămâne de văzut care va fi viabilitatea acestui progres în a doua jumătate a acestui an electoral.

Capitolul 3: Audiovizualul

În ceea ce privește radiodifuzorul public național *Teleradio-Moldova* (TRM), situația sa a rămas mai mult sau mai puțin neschimbată, experții evaluând-o cu 22 de puncte, în pofida numirii Ecaterinei Stratan ca director al Departamentului Știri și Dezbateri TV al postul public de televiziune *Moldova 1* la sfârșitul lunii martie. Alegerea unui nou director a pus capăt incertitudinii din jurul departamentului de știri, care a survenit după ce numirea în funcție a fostului său director, Vitalie Guțu, a fost contestată în instanță anul trecut de către unul dintre candidați. Buletin de știri difuzat de *Moldova 1* (Mesager) este al doilea în topul celor mai vizionate la nivel național, potrivit Barometrului de Opinie Publică. Cu toate acestea, Consiliul de Observatori al TRM rămâne a fi nefuncțional, deoarece cei 6 noi membri nu au fost încă numiți.

Pe parcursul acestor trei luni nu s-au aplicat presiuni politice deschise asupra posturilor private, și experții au apreciat acest indicator cu 20 de puncte (cu un punct diferență față de Indicele precedent).

Cu toate acestea, în luna ianuarie compania națională *Moldtelecom* a exclus *RTR Moldova* (care retransmite postul rusesc *RTR*) și *Accent TV* (afiliat Partidului Comuniștilor, PCRM, care e în opoziție) din ofertele sale de televiziune prin cablu, urmată la scurt timp de alți operatori de cablu mai mici. Aproape în același timp, *Jurnal TV* (care produce în exclusivitate conținut local și critică partidele ce se află acum la guvernare, în special pe vicepreședintele Partidului Democrat, Vlad Plahotniuc) a fost exclus de către *Sun Communications*, principalul operator de cablu din Chișinău, din oferta sa de bază, dar a fost lăsat la dispoziția clienților în alte două pachete mai scumpe de televiziune digitală, în timp ce alți nouă operatori l-au exclus complet. Operatorii nu au motivat aceste acțiuni. Pe lângă faptul că aceste decizii au avut o rezonanță mare în rândul comunității mass-media, stârnind protestele jurnaliștilor și declarații din partea ONG-urilor de mass-media, ele au fost, de asemenea, criticate de actori internaționali: șeful Delegației UE în Republica Moldova Pirkka Tapiola, Ambasada SUA, și Reprezentanta OSCE pentru libertatea presei, Dunja Mijatović. Ulterior, operatorii au reinclus în pachete posturile *Accent TV* și *Jurnal TV*.

Autoritatea națională de reglementare (Consiliul Coordonator al Audiovizualului, CCA) a continuat implementarea politicilor sale și monitorizarea respectării de către radiodifuzori a prevederilor Codului audiovizualului. Experții au apreciat activitățile CCA cu 21 de puncte și au menționat că îngrijorarea lor anterioară cu privire la independența îndoielnică a CCA, exprimată în Indicii Libertății Presei precedenți, a fost confirmată de modul în care acesta a gestionat problema canalelor retransmise, apărută la începutul lunii ianuarie. În special, societatea civilă a considerat drept un semn de avertizare faptul că CCA a propus un nou proiect de regulament pentru operatorii de cablu în momentul în care posturile de televiziune menționate mai sus au fost excluse de către furnizori din ofertele lor.

În timp ce reacția societății civile imediat după aceste evenimente a contribuit la reconsiderarea deciziilor operatorilor de cablu, prevederile noului proiect de regulament propus de CCA au fost interpretate ca fiind un potențial pericol de deformare a pieței de televiziune prin limitarea accesului la rețele de cablu pentru radiodifuzori regionali mari din Republica Moldova. Proiectul de regulament ar obliga toți operatorii de cablu să includă în ofertele lor radiodifuzorii terestri cu acoperire națională și, pentru furnizorii locali, să includă posturile locale ce difuzează în unitatea administrativă respectivă. Aceasta ar favoriza radiodifuzorul public național *Moldova 1*, dar și radiodifuzorii privați *Prime*, *2 Plus*, *Canal 3* și *Publika TV*, care au o acoperire națională sau cvasi-națională, și ar defavoriza *Jurnal TV* (care difuzează prin prin satelit), *Pro TV Chișinău* și *TV 7* (alte două posturi terestre importante cu acoperire limitată la Chișinău și câteva localități mai mari). Proiectul de regulament a fost prezentat ONG-urilor de mass-media și societății civile pentru dezbateră, și până la momentul de față încă se află în discuție.

În altă ordine de idei, comunitatea mass-media împărtășește opinia generală că CCA a arătat un anumit grad de părtinire atunci când a selectat 12 din 24 de candidați pentru Consiliul de Observatori al radiodifuzorului public. Potrivit presei, în ultimele luni a devenit tot mai clar că acei candidați care reprezintă ONG-uri de media sau societatea civilă au puține șanse de a fi în cele din urmă aleși de către Parlament, pe când alți candidați, cu legături în politică, ar fi preferați.

În ceea ce privește accesul egal la timpuri de antenă în perioada alegerilor și campaniilor politice, impresia generală a experților a fost că opoziția are acces semnificativ la radiodifuzorul public și la alte instituții mass-media private, indicatorul fiind apreciat cu un maximum de 30 de puncte.

Adoptarea strategiei de digitalizare a fost amânată din nou, deoarece mai mulți oficiali și experți mass-media (inclusiv președintele Comisiei parlamentare pentru mass-media, Chiril Lucinschi, și expertul Ion Bunduchi) și-au exprimat îngrijorarea față de costurile necesare și tehnologia care se învechește rapid, oferind exemple de țări care au implementat tranziția la televiziunea digitală terestră și acum intenționează să o înlocuiască cu tehnologia în bază de fibră optică. Cu toate acestea, nici Ministerul Tehnologiei Informației și Comunicațiilor, nici alte instituții interesate nu au adus subiectul în dezbatere publică, deși Republica Moldova urmează să treacă de la televiziunea analogică la cea digitală în 2015.

Întregul capitol privind audiovizualul a obținut 113 puncte în total, o îmbunătățire de 3 puncte față de perioada precedentă, și un indice de 6 din 7 posibil.

Capitolul 4: Internetul și noile media

În ceea ce privește libertatea Internetului și a presei online, acestea au fost apreciate ca fiind satisfăcătoare, obținând scoruri mari pentru majoritatea indicatorilor. Numărul de site-uri continuă să crească, și conform unor date neoficiale, o listă neexhaustivă de resurse online de informare, alcătuită la mijlocul lunii martie 2014, a inclus cel puțin 208 site-uri ce publică conținut informativ.

Una dintre lansările cele mai remarcabile în această perioadă a fost cea a grupului *Realitatea.md* la începutul lunii martie. Platforma media cuprinde șase portaluri noi cu conținut diferit – de la știri generale la economie, mondenități, sau agregare a știrilor legate de mass-media. Dumitru Țîra, care a părăsit *Publika TV* (postul care se consideră a fi controlat de Vladimir Plahotniuc) în septembrie anul trecut, gestionează această platformă, și după afirmațiile lui, acesta este propriul său proiect.

Autoritățile nu au revenit la intențiile lor anterioare de a reglementa Internetul prin intermediul proiectelor de acte normative propuse de Ministerul Afacerilor Interne și Procuratura Generală în toamna anului trecut. Experții însă nu au exclus o astfel de

posibilitate, ținând cont de contextul pre-electoral, și au apreciat acest indicator cu 25 de puncte.

Nu există monopol de stat sau de piață în domeniul furnizării serviciilor de Internet, ceea ce permite o dezvoltare liberă a presei online și a activității bloggerilor. Arestări, agresiuni sau hărțuiri ale jurnaliștilor online, bloggerilor sau activiștilor digitali nu au loc. Acest lucru a permis aprecierea fiecărui indicator cu 30 de puncte.

În perioada de raportare nu a fost înregistrat niciun caz de blocare a vreunui site sau de suspendare a accesului la resurse Internet. Singurul caz relevant ține de site-ul *Ziarului de Gardă*, un săptămânal de investigație care relatează despre cazuri de corupție, abuz de putere și conflicte de interese. La începutul lunii martie, conducerea ziarului a anunțat pe rețelele de socializare că site-ul publicației a fost inaccesibil de două ori într-o perioadă de două săptămâni, timp de mai multe ore. Presa a citat afirmațiile directoarei *ZdG*, Alina Radu, care suspecta atacuri DDoS, posibil comandate de către o persoană publică care a fost subiectul a două din investigațiile ziarului.

Indicatorul privind accesibilitatea serviciilor de conexiune la Internet a păstrat scorul de 25 de puncte, ca și în Indicele precedent. În timp ce prețurile la conexiunile Internet sunt în general accesibile în comparație cu prețurile medii din Europa, principalul furnizor de servicii de Internet *Moldtelecom* a anunțat la sfârșitul lunii martie că intenționează să crească tariful pentru anumite pachete începând cu 1 mai, motivând decizia prin creșterea generală a prețurilor pe piața internă și piețele externe. Deși datele autorității naționale de reglementare (Agenția Națională pentru Reglementare în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației, ANRCETI) nu au confirmat asemenea tendințe pe piață, reprezentanții agenției au declarat că autoritatea de reglementare nu are dreptul de a se implica în politicile financiare ale instituției, în pofida poziției dominante a companiei *Moldtelecom* pe piață.

Scorul general al capitolului a fost de 139 de puncte, comparativ cu 136 de puncte în Indicele precedent.

4. Indicele Libertății Presei

Potrivit metodologiei, fiecare indicator este evaluat de experți pe o scară de la 0 la 30, unde 30 de puncte indică cel mai înalt nivel al libertății presei. Toate scorurile sunt însumate pentru fiecare capitol. Indicele țării pe capitole în parte se calculează pe baza punctajelor indicate în tabelele de mai jos, care prezintă scorurile pentru Republica Moldova.

Capitolul 1. Politica (8 indicatori, 240 de puncte maxim posibile)

Punctaj (număr total de puncte)	Scorul Republicii Moldova	Indice
0–49		1
50–79		2
80–109		3
110–139		4
140–169		5
170–199	175	6
200–240		7

Capitolul 2. Practica (37 indicatori, 1110 de puncte maxim posibile)

Punctaj (număr total de puncte)	Scorul Republicii Moldova	Indice
0–179		1
180–329		2
330–479		3
480–629		4
630–779		5
780–929	913	6
930–1110		7

Capitolul 3. Audiovizualul (5 indicatori, 150 de puncte maxim posibile)

Punctaj (număr total de puncte)	Scorul Republicii Moldova	Indice
0–29		1

30–49		2
50–69		3
70–89		4
90–109		5
110–129	113	6
130–150		7

Capitolul 4. Internetul și noile media (5 indicatori, 150 de puncte maxim posibile)

Punctaj (număr total de puncte)	Scorul Republicii Moldova	Indice
0–29		1
30–49		2
50–69		3
70–89		4
90–109		5
110–129		6
130–150	139	7

În final, s-a însumat numărul de puncte acumulate la toate cele 4 capitole pentru a calcula indicele general al țării.

Scorul general (55 indicatori, 1650 de puncte maxim posibile)

Punctaj (numărul cumulat de puncte pentru toate cele 4 capitole)	Scorul Republicii Moldova	Indice
0–250		1
260–470		2
480–690		3
700–910		4
920–1130		5
1140–1350	1340	6
1360–1650		7

5. Foaia de parcurs

Recomandările experților pentru îmbunătățirea situației privind libertatea Internetului și a jurnalismului online.

Pentru autoritățile publice:

1. Efectuarea unei expertize a prevederilor legale și a normelor legate de Internet în scopul de a aprecia corespunderea acestora cu standardele europene și de a le aduce ulterior în conformitate cu normele existente în țările europene dezvoltate.

2. Abținerea de la reglementarea Internetului prin stabilirea unor mecanisme și pârgii care vizează filtrarea sau blocarea conținutului online.

3. În caz de necesitate a unor legi conexe, care ar conține prevederi în scopul combaterii pornografiei infantile, activității criminale sau teroriste sau a accesului ilegal la informații stocate în calculator, proiectele de legi ar trebui:

a. să fie prezentate societății civile pentru dezbateri publice înainte de adoptare;

b. să conțină condiții și prevederi clare care ar fi conforme cu normele europene și care ar exclude riscurile de cenzură și autocenzură în presa online, astfel garantând libertatea de exprimare.

Pentru mass-media și comunitatea online:

1. În primul rând, este necesară o definiție clară a jurnalismului online – preferabil în cadrul autoreglementării mediaticе, pentru a proteja libertatea presei.

2. Comunitatea mass-media online ar trebui fie să formeze o asociație separată, fie să adere la organizații mass-media existente, iar bloggerii ar trebui să se mobilizeze pentru a-și apăra drepturile.

3. Comunitatea online ar trebui să-și formuleze niște norme de piață și de autoreglementare în domeniul mass-media prin:

a. completarea cuvenită a documentelor existente, sau

b. semnarea și respectarea unui cod european sau internațional relevant, anunțând public acest fapt.

4. Organismele de autoreglementare în mass-media ar trebui să susțină asumarea de către jurnaliști a aceluiași standarde profesionale și etice (în special referitoare la

drepturile de autor) în spațiul virtual ca și în lumea reală, ținând cont de viteza de răspândire a informației.

Pentru organizațiile mass-media locale și internaționale:

5. Ar fi necesară monitorizarea independentă a conținutului online cu scopul de a oferi opiniei publice mijloace care i-ar permite să deosebească un conținut de calitate și surse de informații credibile de cele non-credibile, conținând inclusiv explicații cu privire la specificul blogurilor.

6. Ar fi necesară organizarea unor instruirii pentru jurnaliștii online, bloggeri și alți utilizatori de Internet care răspândesc informații de interes public pe platforme online.

7. Ar fi necesară organizarea unor conferințe la nivel regional, european și internațional pentru a discuta chestiuni de reglementare și autoreglementare a jurnalismului online, precum și normele pentru spațiul virtual în general.

8. Ar fi necesară identificarea unei politici de susținere a jurnalismului online de calitate înaltă prin granturi, pentru a evita riscul de dependență economică și apoi politică a unor astfel de instituții mass-media.

7. Concluzii

Comparativ cu perioada precedentă de raportare, în perioada ianuarie-martie 2014 nu au fost înregistrate modificări semnificative nici în cadrul legal, nici în circumstanțele politice legate de libertatea presei; experții însă au observat că în practică jurnalismul devine din ce în ce mai afectat de apropierea alegerilor parlamentare.

Anumite circumstanțe, cum ar fi accesul limitat al mass-media în clădirea renovată a Parlamentului și conflictul dintre trei posturi de televiziune și un număr de operatori de cablu, sugerează că relația dintre politică și mass-media poate suferi schimbări în perioada pre-electorală.

Aceste două cazuri, împreună cu înclinația Consiliului Coordonator al Audiovizualului de a cădea pradă influenței politice și tergiversarea de către Parlament a numirii a noi membri în Consiliul de Observatori al radiodifuzorului public național, au fost percepute ca și cauze de regres în starea libertății presei în Republica Moldova.

Relația presei cu sistemul judiciar a continuat să progreseze datorită scăderii numărului de procese de defăimare intentate împotriva jurnaliștilor și, mai important, datorită micșorării amenzilor aplicate de instanțe în astfel de cazuri.

Libertatea Internetului și a presei online de asemenea a constituit o realizare importantă: cazuri de blocare a site-urilor de Internet nu mai sunt obișnuite, cum nu sunt nici arestările, agresiunile sau urmărirea penală a bloggerilor sau activiștilor digitali.